

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Сергій Петков,

*доктор юридичних наук, професор,
перший проректор з науково-педагогічної
роботи Університету імені Альфреда Нобеля
ORCID: 0000-0003-4160-767X*

<https://doi.org/10.37374/2020-37-07>

УДК 343.23

Поділ правопорушення (*delictum*) за ступенем суспільної небезпеки на проступок (суспільно шкідливе діяння) та злочин (суспільно небезпечне діяння) в контексті реформування кримінальної юстиції

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС, прагнення України стати демократичною, правовою державою вимагає певних змін не лише правової системи в цілому і, відповідно, адміністративного і кримінального права як її складової, а й самого розуміння таких явищ – дефініцій, як «правопорушення», «злочин», «проступок».

Досі радянська тоталітарна модель управління усіма сферами суспільно-економічного життя продовжує тримати своїми «залізними пазурами», немов лещатами, за горло молоду українську державність. Трагізм ситуації полягає в тому, що будь-яке інноваційне, прогресивне нововведення вихованці радянської

школи перетворюють в інструмент репресій і регресу.

Замість розвитку, демократичний вектор реформ в сфері кримінальної юстиції став черговим дестабілізуючим фактором у житті країни. Так, на рівні законодавства було запроваджено ряд новел щодо відповідальності, які були подані суспільству «під соусом» європейських нововведень, захисту інтересів громадян та приватних підприємців. Більше того, було прийнято демократичний «закон Савченко» [1], а для бізнесу встановлено «мораторій на проведення перевірок» [2]. Проте, як завжди, «благими намірами вимощена дорога до пекла».

У той же час, громадяни, залишені з підприємцями сам-на-сам,

опинились під жорстким тиском «бізнесменів», які, користуючись безконтрольністю, грубо нехтують правами працівників. Але і самі підприємці нині потерпають від рейдерських захоплень, розбалансування владної вертикалі, постійних змін в податковому законодавстві.

Та прорадянська номенклатура не зупинилась на досягнутому. Найдеструктивніші удари вона наносить по основах держави, як гаранта справедливості і безпеки. Три гілки влади, що мають повністю контролюватись зі сторони народу, нині настільки щільно зрослись між собою, що навіть незрозуміло, хто приймає рішення у справі в судовому засіданні, чи суддя, чи представник правоохоронного органу. А як будуть виконувати рішення судів виконавцями судових рішень, які підпорядковуються Міністру України взагалі незрозуміло. Одночасно під контролем партій

опинились цілі галузі народного господарства, установи, органи державної влади. А самі партії неможливо відділити від потужних монополістичних господарських структур, холдінгів та консорціумів, кінцеві бенефіціари яких залишаються інкогніто не лише для суспільства, але й для правоохоронних органів.

Загрозою національній безпеці нині стала навіть відповідальність за правопорушення. Хаотичне, безсистемне нагромадження бланкетних норм в базових кодексах і навіть Кримінальному кодексі України [3], введення нових визначень та дефініцій в законодавство про відповідальність за проступки, створення нових органів, що проводять адміністративну діяльність, яка здійснюється у сфері функціонування інших державних органів, призвели до реальної безвідповідальності посадових осіб органів державної влади [4].

Правопорушення. Суспільно-небезпечні діяння за законодавством України

Одним із проявів такої тенденції є постійне збільшення переліку так званих «адміністративних правопорушень» шляхом доповнення тексту Кодексу України про адміністративні правопорушення новими складами протиправних діянь. Внаслідок цього процесу КУпАП перетворився на найбільш розбалансований і несистематизований нормативний акт в правовій системі України. Складається враження, що законодавець за інерції-

єю намагається визнати «адміністративними порушеннями» всі діяння, які за своєю тяжкістю не можуть вважатися злочинними. Хоча цілий комплекс порушень взагалі не повинен знаходитись під контролем держави, бо належить до внутрішньої організаційних господарських правовідносин. Більше того, визначення певних діянь правопорушеннями досить часто здійснюється без належного обґрунтування. Подібні проце-

си спонукають нас ще раз критично поглянути на існуючі критерії розмежування різних видів протиправних діянь і дати відповідь на ступінь їх актуальності і необхідність залучення до правотворчої діяльності.

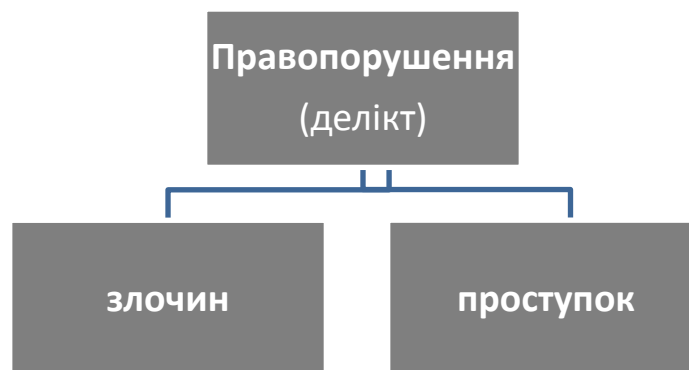
Тож наразі проблема розмежування проступків від злочинів залишається актуальною не лише в юридичній науці, але і в судовій практиці. Необхідність її розв'язання пов'язана з виконанням вимог Конвенції про захист прав і основних свобод людини та практики Європейського суду з прав людини.

Незважаючи на те, що визначення понять проступок та злочин отримали певне законодавче закріплення, наукове їх обґрунтування у працях А. І. Берлача, Ю. В. Білоусова, Ю. П. Битяка, І. П. Голосніченка, Т. О. Гуржія, С. В. Додіна, Є. В. Кириленка, Л. В. Ковалю, В. К. Колпакова, О. М. Миколенка, О. В. Остапенка, О. Ф. Скакун, С. Г. Стеценка, М. І. Хавронюка та інших, проблема розмежування та співвідношення цих понять не вичерпана, свідченням чого є численні монографічні праці та навчальні видання у даному напрямі.

Метою статті є дослідження дефініції понять правопорушення, злочин і проступок, критеріїв їх розмежування, аналіз основних наукових позицій правознавців у досліджуваній сфері, а також з'ясування особливостей їх прояву у чинному законодавстві України.

У Конституції України наголошується, що особа може нести відповідальність тільки за правопорушення, які визначені в законодавстві. Закон має бути зрозумілим та дієвим. Покарання невідворотним та справедливим [5]. При цьому, адміністративне право, регулюючи управлінські відносини, складається з окремих інститутів, котрі, у свою чергу, тісно пов'язані з правовідносинами, які регулюються іншими галузями права [6], саме представники органів державної влади і окрема група таких представників – посадові особи правоохоронних органів і є тим передовим загоном, який стоїть на сторожі порядку і законності в державі.

У контексті аналізованої проблематики потрібно розглянути класифікацію правопорушень за ступенем суспільної небезпеки, відповідно до якої правопорушення поділяють на злочини та проступки. Критеріями їх розмежування є: 1) характер і ступінь суспільної шкідливості, що залежить від цінності об'єкта протиправного посягання, змісту протиправного діяння, обстановки, часу, способів (насильницьких чи ненасильницьких), розміру завданої шкоди, форми і ступеня вини правопорушника, інтенсивності протиправних дій, їх мотивації, особистісних характеристик правопорушника тощо; 2) суб'єктивний фактор, який суттєво впливає на визнання певного діяння як протиправного [7].

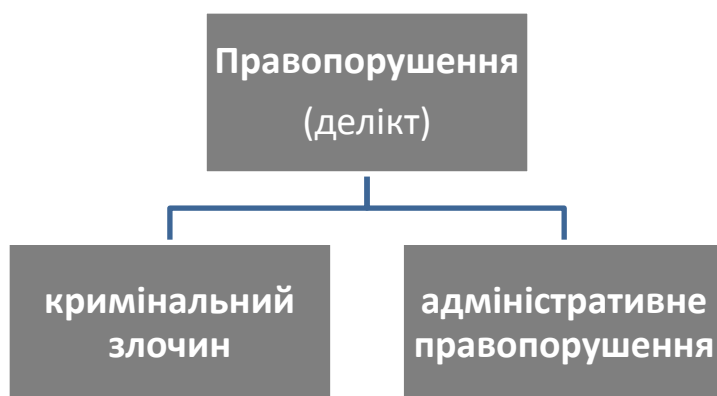

Види деліктів за ступенем суспільної небезпеки (за теорією права)

За сферою, у якій вчинено правопорушення, вони поділяються на економічні, військові, дорожньо-транспортні, податкові, митні тощо. Проте, в радянському праві такий поділ вважався хибними. Для того, щоб «полегшити життя» соціалістичним органам, усі проступки отримали назву «адміністративні право-

порушення (проступки)» та були розміщені в одному кодексі – Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) при цьому в статтях містилася бланкетная (відсильна норма) - в статті вказувалося не конкретне діяння, а відсилання до правил поведінки, які регулював підзаконний акт.

Види правопорушень за ступенем суспільної небезпеки (радянська модель)

Сьогодні ряд суспільних (публічних) правопорушень та відповідальність за їх здійснення знайшли своє втілення у Кримінальному кодексі України, але найбільший блок суспільних правопорушень продовжує залишатися КУпАП. Хоча нині, відповідно до проведених на початку 2000-х років реформ, комплекс правопорушень регулюється Податковим кодексом України, Митним кодексом України, Кодексом законів про працю України.

Вчені констатують різке падіння дисципліни в суспільстві, що значною мірою стало наслідком інфляції деліктного законодавства з 2012 року, моменту прийняття Кримінального процесуального кодексу України. При цьому аналізована характеристика – «ступінь суспільної небезпеки» також опинилась під ударом. Ряд високопосадовців з депутатськими мандатами та посвідченнями державних службовців та правоохоронців, спільно з певними науковцями, вносять сумбур до сталої теорії права, прикриваючись «практич-

ним досвідом» та «сучасною доцільністю». Так, в законодавстві з'являються «посадові» та «службові» особи, працівники «правоохоронних органів» та «силових структур», тощо. Більше того, все частіше замість зрозумілих термінів «хабар», «злочин» використовуються терміни «неправомірне одержання вигоди», «кримінальне правопорушення», «кримінальний проступок» тощо.

У контексті предмету дослідження більшу вагу має свідоме і несвідоме зменшення юридичної ваги критерію «ступінь суспільної небезпеки» стосовно поділу правопорушення (*delictum*) на проступок (суспільно шкідливе діяння) та злочин (суспільно небезпечне діяння). Варто зазначити, що деякі правознавці: Є. В. Петров, О. М. Якуба, І. С. Самошенко, не погоджуються з наявністю в «адміністративних правопорушеннях» суспільної небезпеки. Вони вважають, що «адміністративні правопорушення» не є суспільно небезпечними, оскільки вони є суспільно шкідливими. Шкідливість, на

думку зазначених дослідників, – це властивість, при наявності якої виключається суспільна небезпека; визнається критерієм, відповідно до якого адміністративні делікти відрізняються від інших порушень правових норм і, перш за все, від злочинів [8]. Інші, навпаки, розглядають «адміністративне правопорушення» як суспільно небезпечне діяння (Є. В. Додін, Л. В. Коваль, О. Ю. Луньов, А. Н. Трайнін та ін.) [9].

На думку І. П. Голосніченка, розмежування адміністративних правопорушень і злочинів лише за ознакою суспільної небезпеки та засобами регулювання (адміністративне та кримінальне право) є недостатнім [10]. Але підкреслимо, що саме суспільна небезпека, на наш погляд, є головним критерієм для розмежування кримінальних і дисциплінарних діянь!

Помилка полягає в іншому. В контексті цієї дискусії слід вже вкотре наголосити на основних аксіомах теорії права. Так, за ступенем суспільної небезпеки правопорушення (*delictum*) поділяється на злочин (суспільно небезпечне, винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину – ст. 11 Кримінального кодексу України) [3] і проступок (протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління – ст. 9 КУпАП [11]). Але помилково називати "проступки" "адміністративними правопорушеннями", адже протиправна поведінка (правопорушення) може бути і проступком і злочином.

Пропорушення (*delictum*) за ступенем суспільної небезпеки поділяється на проступок (суспільно шкідливе діяння) та злочин (суспільно небезпечне діяння)

При розмежуванні злочину та проступку у процесі здійснення кваліфікації протиправного діяння слід пам'ятати про так званій «пріоритет кримінальної відповідальності», суть якого закріплена у ч. 2 ст. 9 КУпАП: адміністративна відповідальність «настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою, відповідно до закону, кримінальної відповідальності» [11]. В. К. Колпаков

зауважує, що «такий підхід законодавця зумовлений наявністю випадків, коли відмежування злочину від адміністративного проступку ускладнено» [12, с. 34].

І, знову ж таки, з відомим вченим можна було б погодитись, якби не одне але. Таке поняття як «адміністративний проступок» в законодавстві відсутнє. Особисто мною також, внаслідок дослідницької інерції та нау-

кової толерантності і поваги до авторитетів адміністративного права, доволі часто використовувались подібні терміни, що, у відповідному контексті застосування, протирічить теорії права і взагалі відсутні в законодавстві. Дефініцію «адміністративний проступок» доцільно використовувати тільки щодо діянь у сфері державного управління.

Стосовно протиправних дій, вчинених особою, яка не наділена владними повноваженнями, і які не несуть великої суспільної небезпеки, не спричинили важких наслідків, доречно використовувати тільки термін «проступок». «Проступок» і ні в якому разі не «адміністративний проступок» або «адміністративне правопорушення». Основний поділ правопорушень – поділ на злочини і проступки. Всі інші уточнення «медичний», «адміністративний», «лісовий», «земельний» відносять той або інший проступок, або злочин до певної сфери. Тобто характеризують, визначають склад правопорушення. Так само як і стан, в якому вчинено правопорушення, спосіб вчинення, характеристику особи порушника за віком, статтю, тощо.

Таким чином, проступок відрізняється від злочину за сукупністю усіх фактичних ознак протиправного діяння: об'єктом, об'єктивною стороною, суб'єктом та суб'єктивною стороною. А основним критерієм розмежування злочину та проступку є така юридична категорія, як суспільна небезпека. Ні в якому разі не особистість порушника, не величина штрафу, який призначить суд, а суспільна небезпека діяння! Ступінь суспільної небезпеки визначається з урахуванням тяжкості причинених наслідків, особливостей посягання, характеру вини, особливостей суб'єкту, тобто конкретних проявів ознак складу діяння, крім об'єкту посягання [13].

З урахуванням ступеня суспільної небезпеки, кримінальне законодавство містить норми, в яких визначена більш низька, ніж в адмініс-

тративному законодавстві, вікова межа притягнення осіб до відповідальності – 14 років. В КК України є деякі спірні позиції щодо кримінальної відповідальності юридичних і фізичних осіб. Не можна виключити, що введення до КК України суб'єкта – юридичної особи, мало на меті чергову диверсію проти українського права, як явища, що покликано захищати і консолідувати суспільство, – розмиття презумпції персоналізації та невідворотності покарання. Але ця дискусія може бути предметом іншої публікації.

Як злочини, так і проступки можуть мати матеріальну складову. Як перші, так і другі можуть вчинятись посадовцями, тощо. Тому виділяти групу дорожніх правопорушень (проступків, злочинів) за приналежністю до професії шофера недоречно, а ось відповідно до сфери, в якій вони вчиняються – доцільно і обгрунтовано. Саме так вже і зробив законодавець (глава 10 КУпАП і розділ XI КК України). І в багатьох випадках такі дорожньо-транспортні правопорушення мають матеріальну складову. Хоча цілий ряд проступків є наслідком недисциплінованості водіїв, і на велике щастя не призводить до вкрай важких наслідків для життя і здоров'я осіб, які опиняються поруч з порушниками.

Таким чином, необгрунтованим є поділ правопорушень на наступні групи: «матеріальні – адміністративні – кримінальні», «юридичні – кримінальні – адміністративні», «адміністративні – цивільні – дисциплінарні», «дисциплінарні – адміністративні – цивільно-правові – аморальні». Бо науковці плутають різні критерії і підходи до видового поділу дефініцій. А це має велику загрозу не лише як «сум'яття в розумі» людей, але й, що є неймовірно страшним для самих підвалин держави – розбалансування правових інститутів.

Зважаючи на вже визначену слабкість законотворчого органу країни, правова система повинна

володіти такими механізмами, при яких визнання того чи іншого діяння злочинним не знаходилось би виключно в залежності від законодавця. У зв'язку з цим поділом виникає проблема не лише розмежування злочинів і проступків, оскільки провести межу між ними досить не просто, а й притягнення правопорушника до відповідальності. І знову, не розуміючи природи відповідальності за вчинення проступку, держава і її представники не можуть адекватно реагувати на дію особи.

Характерними ознаками проступку є: протиправність, винність, адміністративна караність та суспільна шкідливість, антигромадська спрямованість, аморальність, тощо. Всі ці ознаки підкреслюють відсутність у порушника уявлення про правила поведінки в суспільстві, недисциплінованість, нехтування правами інших осіб. Адміністративна караність нами визначається як можливість притягнення до відповідальності без судового розгляду справи. При цьому, обов'язковими елементами накладення такого стягнення мають бути презумпції очевидності та визнання суб'єктом вчинення своєї вини. Тільки за таких обставин суб'єкт владних повноважень має право притягнути порушника до відповідальності.

Таким чином, якщо ми говоримо про градацію відповідальності за вчинення правопорушень, доречно виокремлювати кримінальну відповідальність за вчинення злочинів та дисциплінарну відповідальність за вчинення проступків. У ряді публікацій мною використовувався термін «публічна відповідальність» стосовно юридичної відповідальності за вчинення проступку. Та все ж уточнення «публічна» стосується як відповідальності за вчинення проступків, так і відповідальності за вчинення злочинів. Отже більш правиль-

ним є використання терміну «дисциплінарна відповідальність» стосовно юридичної відповідальності за вчинення проступків [14].

Розглядаючи практичний аспект трансформації радянського адміністративного права зазначимо, що діяльність із трансферу норм уже пройшла апробацію в Митному кодексі України й виявилася позитивною. Хоча саме визначення терміну «митний проступок» в кодексі ще є достатньо розмитим. Однак сам підхід перенесення (трансферу) матеріальних норм з КУпАП до Митного кодексу України виявився правильним не лише як підтвердження робочої гіпотези, що базувалась на теоретичному підґрунті принципів римського права, а й практично корисним і актуальним.

Бачимо, що головною помилкою вітчизняної науки було те, що наріжний поділ деліктів (правопорушень) за ступенем суспільної небезпеки було поставлено в один ряд з іншими класифікаціями, що і призвело до певної плутанини. Тому актуальною є необхідність чіткого розмежування злочинів і проступків, недопущення змішання цих понять в одному нормативному акті, який регламентує покарання за ці різні, діаметрально протилежні діяння [15].

Повернемось до видів правопорушень – класифікаційних груп правопорушень за різними ознаками. Вертикальний поділ правопорушень визначають певні риси (особливості) правопорушень. За такою градацією, доцільно поділяти правопорушення за сферою суспільно-економічного життя, в якій вчинено правопорушення. Такі делікти, як злочини так і проступки можуть поділятися на економічні, військові, дорожньо-транспортні, податкові, митні тощо. Саме це і є другий критерій поділу правопорушень.

Митні проступки	Контрабанда
Податкові проступки	Злочини у сфері господарської діяльності
Проступки проти публічного порядку	Злочини проти громадського порядку та моральності
Лісові проступки	Злочини проти довкілля
Трудові проступки	Злочини проти трудових прав
Вибірчі проступки	Злочини проти виборчих прав
Водні проступки	Злочини проти довкілля
Дорожні проступки	Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту
Військові проступки	Військові злочини (злочини проти встановленого порядку несення військової служби)
Медичні проступки	Злочини проти здоров'я населення
Службові проступки	Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг
Суспільна небезпека	

Вертикальний поділ правопорушень

Так правопорушення (делікти) за певними ознаками можна об'єднати (поділити) на певні групи: за об'єктами посягань, за суб'єктами, за розповсюдженням, за ознаками об'єктивної і суб'єктивної сторони, а також за процедурами їх розгляду. Окрім основного поділу за ступенем суспільної небезпеки на злочини і проступки, правопорушення класифікуються за: матеріальною складовою – завдають значну матеріальну шкоду або незначну; за колом осіб – вчинені одноособово чи групою осіб, тощо. Всі ці елементи і стають класифікуючими ознаками.

Таким чином, сьогодні доцільно здійснити поетапну кодифікацію норм адміністративного законодавства за окремими сферами та інститутами адміністративно-правового регулювання. Цей кодифікаційний процес умовно можна поділити на певні етапи. Звісно, неможливо говорити про чітке їх розмежування, але наголосимо, що відповідні процеси розпочались ще до старту адміністративної реформи у 1998 р. У законодавстві необхідно провести трансфер норм КУпАП до базових кодексів: Кодекс про землю, Кодекс про надра, як це було зроблено під

час творення Митного законодавства.

Склад будь-якого злочину, так само як і склад проступків, може бути встановлений лише законом. Але досі існує практика відсильних норм до правил, які є підзаконними актами. Закон тільки тоді буде дієвим, коли в ньому будуть присутні всі складові правової норми: гіпотеза, як правило поведінки; диспозиція – порушення цього правила; санкція – покарання за порушення. Ми беремо негативну константу диспозиції і санкції через те, що мова в цій науковій розробці йде про наслідки протиправної поведінки особи – юридичну відповідальність за вчинення правопорушення.

Проступок, будучи скоєним при визначених обтяжуючих обставинах (приміром у стані сп'яніння або групою осіб), не може кваліфікуватися як злочин, якщо його якісна визначеність і ступінь його суспільної небезпеки не виходять за межі проступку. Якщо ж ступінь його суспільної небезпеки істотно підвищується і досягає рівня злочину, то він повинен визнаватися таким і правопорушник буде нести кримінальну відповідальність. Проступок і злочин розрізняються також за способом скоєння діяння, формою провини, мотивом правопорушення та іншими ознаками [14].

За скоєння проступків і злочинів встановлені різні за юридичною природою, характером втрат, які зазнає правопорушник, важкості наслідків заходи державного примусу. Як злочин, так і проступок можуть скоюватися особою під час діяльності в будь-якій сфері. Наголосимо, що в першому випадку особа несе кримінальну відповідальність, а в другому – дисциплінарну.

Окрім того, очевидно, що «адміністративне правопорушення» може вчинити лише представник влади (адміністрації) державний службовець (або особа, якій делеговані повноваження державного службовця), суб'єкт, наділений владними пов-

новаженнями; і за свою неправомірну діяльність він буде нести адміністративну відповідальність. У разі, якщо його дії будуть кваліфіковані як злочин, відповідальність буде кримінальною.

Відповідно, шкідливі протиправні дії посадової особи органів державної влади, або особи, якій делеговано виконання державних функцій (ліцензування, акредитація, реєстрація, тощо), логічно іменувати «адміністративними проступками». Бо ж вчиняє їх особа, наділена владними, адміністративними повноваженнями, яка діє в сфері державного управління (адміністративній сфері), адмініструє певні види діяльності [14].

Поглянемо як вирішили це питання наші сусіди, які базуються на постулатах римського права. У європейських країнах континентального права злочин та проступок чітко розмежовуються. Також у країнах, де панує право прецеденту, існує чітка градація між злочином та проступком. У своїй сучасній інтерпретації, яка присутня у законодавстві США, фелонія означає злочин, більш важке, ніж проступок (місдеманор). Фелонією вважається державна зрада. Зазначимо, що окремі правопорушення, такі як несплата податку, залежно від ступеня тяжкості, кваліфікуються або як фелонія, або як місдеманор [16].

У європейських країнах відповідальність за проступки в більшості випадків є позасудовою! Накладення штрафів – один з елементів адміністративної діяльності органу державної влади, який здійснює регулювання суспільно-економічних відносин у відповідній сфері! Саме штрафні санкції носять правовиховну роль. Звісно, правопорушник ні в якому разі не втрачає права оскаржувати дії посадових осіб в судовому порядку.

Акцентуємо також увагу на тому, що з метою виправлення ситуації, що склалась в правоохоронних органах: нікчемність слідчого апарату і низький професійний рівень

керівних кадрів, високопосадовці, за лекалами НКВС, планують введення нової класифікації злочинів, за якою кримінальні правопорушення будуть поділятися на злочини та «кримінальні проступки».

Слід наголосити, що саме визначення «кримінальний проступок» є таким, що не відповідає теорії права [17]. Суспільно шкідливе діяння (проступок) по своїй суті не може бути кримінальним! Особа не може нести кримінальну відповідальність за проступки! Криміналізація проступків, як явища – наступ на демократичні права і свободи громадян! Такі дії є прямим порушенням норм Конституції України [5]. Фактично, громадянське суспільство має справу з черговою спробою в новітній історії України повернутись до тоталітарних законів 30-х рр., коли за незначні проступки громадян, навіть неповолітніх, могли жорстоко покарати і навіть розстріляти, – так званий сталінський «закон про 5-ть колосків» [18].

Українці під час Революції гідності висловили своє негативне ставлення до антидемократичних диктаторських законів «16 січня» [19], які були прийняті Верховною Радою України. Чи зможе розпізнати українське суспільство в нових законах щодо «кримінальної відповідаль-

ності за проступки» черговий наступ на права і свободи людини, покаже час.

Підсумовуючи, зазначимо, що існує тільки одна градація, один критерій поділу правопорушення (*delictum*) на проступок (суспільно шкідливе діяння) і злочин (суспільно небезпечне діяння) – за ступенем суспільної небезпечності. І в контексті реформи кримінальної юстиції сьогодні необхідно змінити терміни «адміністративне правопорушення» та «адміністративна відповідальність» на «проступок» та «дисциплінарна відповідальність». Також слід відмовитись від терміну «кримінальний проступок» як такого, що протирічить теорії права та містить в собі як корупційний ризик, так і пряму загрозу презумпції «справедливості». Це має велике як теоретичне, так і практичне значення. Відповідно, реформування деліктного: адміністративного та кримінального законодавства слід здійснювати на основі положень Конституції України при комплексному підході до реформування інших галузей законодавства, так як прогалини у законодавстві ускладнюють розмежування дисциплінарної та кримінальної відповідальності, що негативно позначається на практиці їх застосування.

Список використаних джерел

1. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання: Закон України від 26.11.2015 № 838-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 2, ст. 18.
2. Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 03.11.2016 № 1728-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 4, ст. 37.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26, ст.131.
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень від 16.11.2017 № 7279-I. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 17, ст.71.
5. Конституція України 1996 року 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30, ст. 141.

6. *Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т.* / В. Б. Авер'янов. К.: Юридична думка, 2004-2005. Т. 1. 2004. 584 с.
7. *Голосніченко І. П.* Попередження корисливих проступків засобами адміністративного права: монографія. Київ: Вища шк., 1991. 212 с.
8. *Колпаков В. К.* Деліктний феномен в адміністративному праві України: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук. Київ, 2005. 37 с.
9. *Колпаков В. К.* *Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія.* К.: Юрінком Інтер, 2004. С. 173–174.
10. *Голосніченко І. П.* До проблеми запровадження в Україні кримінального проступку та відмежування його від адміністративного правопорушення. *Вісник НТУУ «КПІ».* Серія: «Політологія. Соціологія. Право». Вип. 1 (21). 2014.
11. *Кодекс України про адміністративні правопорушення: від 07.12.1984 № 8074-10-ВР. Відомості Верховної Ради Української РСР.* 1984. Додаток до № 51. ст. 1122, 1123.
12. *Колпаков В. К.* Адміністративна відповідальність (адміністративно деліктне право): навчальний посібник / К.: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
13. *Митрофанов І. І.* Кримінальне право України. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2009. 632 с.
14. *Петков С. В.* До питання про співвідношення дефініцій «публічний проступок» та «адміністративний проступок». *Юридичний журнал.* 2010. № 9.
15. *Петков С. В.* До питання про розмежування злочинів і проступків: зміна парадигм. *Публічне право.* 2017. № 2(26). С. 129–137.
16. *Основні положення загальної частини кримінального законодавства зарубіжних країн.* URL: http://www.naiuu.kiev.ua/books/mnr_krum_pravo_zag.
17. *Петков С. В., Голосніченко І. П., Кашкаров О. О.* Правова природа юридичного терміна «кримінальний проступок». *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи.* 2015. С. 101.
18. *Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації та зміцнення суспільної (соціалістичної) власності:* Постанова ЦВК і РНК СРСР від 7 серпня 1932 року. URL: <http://www.jnsn.com.ua>.
19. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі:* Закон України від 16.01.2014 № 723-VII. *Відомості Верховної Ради.* 2014. № 22. ст. 803 (втратив чинність); *Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо заочного кримінального провадження:* Закон України від 16.01.2014 № 725-18. *Відомості Верховної Ради.* 2014. № 22. ст. 805 (втратив чинність).

Петков С. В. Поділ правопорушення (delictum) за ступенем суспільної небезпечності на проступок (суспільно шкідливе діяння) і злочин (суспільно небезпечне діяння) в контексті реформування кримінальної юстиції

У статті окреслено проблематику дефініції понять злочин і проступок, розглянуто правові проблеми їх юридичних складів; на підставі аналізу норм адміністративного та кримінального законодавства запропоновано критерії відмежування адміністративних правопорушень від однорідних кримінальних правопорушень; проаналізовано наукові позиції правознавців у досліджуваній сфері; теоретично обґрунтовано думку, що: адаптація законодавства України до законодавства ЄС, прагнення України стати демократичною, правовою державою вимагає певних змін правової системи в цілому і, відповідно, адміністративного і кримінального права як її складової; актуальність відмежування адміністративних проступків від злочинів пов'язана з дотриманням положень Конвенції про захист прав і основних свобод людини та практики Європейського суду з прав людини; адміністративний проступок відрізняється від злочину за сукупністю усіх фактичних ознак протиправного діяння: об'єктом,

об'єктивною стороною, суб'єктом та суб'єктивною стороною; з'ясовано критерії розмежування понять злочин і проступок у європейських країнах; визначено основні проблемні питання чинного законодавства у частині, що стосується розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності.

Ключові слова: кваліфікація, критерії відмежування, правові норми, чинне законодавство, делікти, ступінь суспільної небезпеки.

Petkov S. V. Разделение правонарушений (*delictum*) по степени общественной опасности на проступок (общественно вредное деяние) и преступление (общественно опасное деяние) в контексте реформы криминальной юстиции

В статье обозначены проблематику дефиниции понятий преступление и проступок, рассмотрены правовые проблемы их юридических составов; на основании анализа норм административного и уголовного законодательства предложены критерии отграничения административных правонарушений от однородных уголовных правонарушений; проанализированы научные позиции правоведов в исследуемой сфере; теоретически обосновано мнение, что: адаптация законодательства Украины к законодательству ЕС, стремление Украины стать демократическим, правовым государством требует определенных изменений правовой системы в целом и, соответственно, административного и уголовного права как ее составляющей; актуальность отграничения административных проступков от преступлений связана с соблюдением положений Конвенции о защите прав и основных свобод человека и практики Европейского суда по правам человека; административный проступок отличается от преступления по совокупности всех фактических признаков противоправного деяния: объектом, объективной стороной, субъектом и субъективной стороной; выяснено критерии разграничения понятий преступление и проступок в европейских странах; определены основные проблемные вопросы действующего законодательства в части, касающейся разграничения административной и уголовной ответственности.

Ключевые слова: квалификация, критерии отграничения, правовые нормы, действующее законодательство, деликты, степень общественной опасности.

Petkov S. Dividing offenses (*delictum*) by degree of public danger into misdemeanor (socially harmful act) and crime (socially dangerous act) in the context of the reform of criminal justice

The article describes the problems of the definition of the concepts of crime and misconduct, discusses the legal problems of their legal structures; on the basis of the analysis of norms of administrative and criminal legislation the criteria of delimitation of administrative offenses from homogeneous criminal offenses are proposed; scientific positions of jurists in the investigated field are analyzed; theoretically substantiated opinion that: adaptation of the legislation of Ukraine to the legislation of the EU, aspiration of Ukraine to become a democratic, rule of law requires certain changes of the legal system as a whole and, accordingly, administrative and criminal law as its component; the relevance of the delineation of administrative offenses related to crime is related to compliance with the provisions of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the case law of the European Court of Human Rights; administrative misconduct differs from crime in the aggregate of all the actual attributes of the wrongdoing: the subject, the objective party, the subject and the subjective party; the criteria for delineating the concepts of crime and misconduct in European countries have been clarified; identified the main problematic issues of the

current legislation in the part concerning the delimitation of administrative and criminal liability.

There is only one gradation, one criterion for the division of delinquency (delictum) into misdemeanor (socially harmful act) and crime (socially dangerous act) - to the degree of public danger. And today, in the context of criminal justice reform, the terms “administrative offense” and “administrative responsibility” should be changed to “misdemeanor” and “disciplinary responsibility”. The term “criminal misconduct” should also be discarded as contradictory to the theory of law and containing both a corruption risk and a direct threat to the presumption of “justice”. This is of great theoretical and practical importance. Accordingly, the reform of tort: administrative and criminal legislation should be carried out on the basis of the provisions of the Constitution of Ukraine in a comprehensive approach to reforming other branches of legislation, as gaps in the law make it difficult to distinguish disciplinary and criminal liability, which negatively affects the practice of their application.

Key words: qualification, demarcation criteria, legal norms, current legislation, torts, degree of public danger.

